

Остудімов Б. А. – аспірант кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, м. Київ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9994-9827>

Забезпечення енергетичної незалежності держави та конституційних прав людини (проблеми методології дослідження)

Метою статті є наукове обґрунтування енергетичної незалежності держави на підставі комплексного аналізу, міждисциплінарного та міжгалузевого підходів і різноманітних методів дослідження, що передбачає виконання низки таких завдань, як: доктринальне вивчення природи та сутності енергетичної незалежності держави, інших пов'язаних категорій, особливостей забезпечення енергетичної незалежності держави в сучасних умовах, взаємообумовленості механізмів забезпечення конституційних прав людини й енергетичної незалежності, суверенітету й безпеки держави. **Методологія дослідження. З огляду на різноманіття методологічного інструментарію сучасної юриспруденції, задля досягнення поставленої мети, доцільним стало використання, окрім багатьох інших, міждисциплінарного та міжгалузевого підходів. Концептуалізація енергетичної незалежності зумовлює акумулювання чинних надбань історичної, юридичної, економічної науки, національної безпеки та державного управління, екології, а також властивої їм методології. На підставі численних принципів і підходів, відповідних методів, а саме: системності й комплексності, багатоманітності, нормування, стратегування, герменевтики й компаративістики, моделювання, прогнозування тощо здійснено всебічний аналіз досліджуваних явищ (енергетичної незалежності держави, механізму її забезпечення, енергетичної безпеки, енергетичної сталості, їх конституційних гарантій, прав людини в зазначеній сфері тощо). **Результати дослідження.** Вивчення нової для сучасної науки категорії «енергетична незалежність» зумовлює узагальнення теоретичних здобутків представників різних галузей вітчизняної та зарубіжної науки. З'ясування співвідношення енергетичної незалежності держави й енергетичної безпеки, енергетичного суверенітету, енергетичної сталості доводить, що це не однакові та взаємно підпорядковані явища, а такі, що доповнюють одне одного. Доволі суперечливою та фрагментарною видається нормативно-правова основа забезпечення енергетичної незалежності України, що містить значну кількість підзаконних актів, потребує адаптації із законодавством ЄС, закріплення дієвих гарантій забезпечення енергетичної незалежності Української держави, енергетичної безпеки й енергетичного суверенітету. Обґрунтованим є підхід до виокремлення в контексті конституційного права на достатній життєвий рівень (стандарт) права на доступ до енергетичних послуг, права на енергетичну безпеку в якості прав людини, відповідних обов'язків, зокрема ефективного споживання енергоресурсів. **Практична значущість.** Події останніх років, зокрема енергетичні кризи та збройна агресія проти України, що призвела до руйнування об'єктів енергетичної інфраструктури, порушення й обмеження численних прав і свобод людини, актуалізують увагу учених та законодавців, інших суб'єктів права законодавчої ініціативи на виокремлення та належній регламентації, забезпеченні ефективних механізмів реалізації права на доступ до енергетичних послуг, права на енергетичну безпеку, спільно з чинними конституційними правами і свободами людини (зокрема, право на достатній життєвий рівень для себе та своєї сім'ї, що полягає в забезпеченні достатнім харчуванням, одягом, житлом тощо). Закономірним є подальше вивчення ролі та функцій держави в забезпеченні згаданих і пов'язаних з ними інших прав людини, а також реалізації стратегічних завдань щодо ефективного забезпечення енергетичної незалежності Української держави, залучення міжнародної підтримки для відбудови енергетичної інфраструктури та притягнення до відповідальності держав-агресорів за вчинені злочини. Комплекс таких заходів сприятиме забезпеченню ядерної безпеки у світі, енергетичної безпеки України та Європи.**

Ключові слова: енергетична безпека; енергетична незалежність держави; енергетичний суверенітет; права людини; конституційно-правові гарантії; методологія.

Вступ

У ХХІ столітті важко уявити повноцінну життєдіяльність людини, суспільства та держави, а також світового співтовариства без енергії, різноманітності її джерел, енергетичних ресурсів. Від енергетики залежить належне функціонування не лише економіки, а фактично всіх сфер і галузей у сучасних реаліях. Її значущість стає вагомою в умовах соціально-економічних криз, воєнного або надзвичайного стану, в інших складних обставинах. Саме тому на рівні окремих держав і міжнародних організацій актуальними стали питання забезпечення енергетичної безпеки, енергетичної політики,

екологічно орієнтованої енергетики, енергетичного сталого розвитку тощо.

Прикметно, що представники різних галузей сучасної науки досліджували такі явища, як енергетична політика, енергетична безпека, енергетичне право. Це, зокрема, українські та зарубіжні учені: А. Бредбрук, Ю. Ващенко, Дж. Гардам, І. Гончарук, Ю. Дзядикевич, С. Завгородня, Н. Камінська, О. Кишко-Єрлі, М. Кормье, Р. Коцюба, А. Прокіп, О. Сердюченко, О. Суходоля, О. Трегуб, С. Туллі, Ю. Харазішвілі та ін. Слід зазначити, що сучасні дослідники акцентували на формуванні інтелектуальної енергетичної системи України, правовому регулюванні

енергопостачання та механізмові енергозбереження, використанні відновлюваних джерел енергії, забезпеченні права на доступ до енергетичних послуг, права людини на ядерну безпеку в Україні, конституційно-правових гарантіях ядерної безпеки, протидії корупційним ризикам в енергетичній сфері України тощо.

Зважаючи на кризові явища останніх років, агресію РФ проти України з 2014 року і до сьогодні, повномасштабне вторгнення на територію України 2022 року, руйнування об'єктів критичної інфраструктури постала потреба у вивченні проблематики забезпечення не лише енергетичної безпеки, а й енергетичної незалежності України, енергетичного суверенітету та сталого розвитку, забезпечення прав і свобод людини і громадянина в згаданих складних умовах.

Метою цієї статті є наукове обґрунтування енергетичної незалежності держави на підставі комплексного аналізу, міждисциплінарного та міжгалузевого підходів, різноманітних методів дослідження, що передбачає з-поміж іншого виконання низки таких завдань як: доктринальне вивчення природи та сутності енергетичної незалежності держави, інших пов'язаних категорій, особливостей забезпечення енергетичної незалежності держави в сучасних умовах, взаємообумовленості механізмів забезпечення конституційних прав людини й енергетичної незалежності, суверенітету й безпеки держави.

Матеріали та методи

З огляду на різноманіття методологічного інструментарію сучасної юриспруденції, задля досягнення мети даного дослідження, насамперед доцільним є використання міждисциплінарного та міжгалузевого підходів спільно з багатьма іншими. Власне концептуалізація енергетичної незалежності зумовлює акумулювання дійсних надбань історичної, юридичної, економічної науки, національної безпеки та державного управління, екології, а також властивої їм методології.

Зі становленням незалежної, демократичної, правової, соціальної держави Україна відбулося поступове впровадження загально цивілізаційних цінностей, формування й розвиток політичної, правової, економічної та інших систем. Проте, значним прорахунком стало те, що не було приділено належної уваги на загальнодержавному рівні формуванню енергетичної системи, енергетичної незалежності держави. Останніми роками прийнято чимало нормативно-правових актів у цій сфері, з'явилися напрацювання теоретичного й прикладного характеру. Наприклад, варта уваги аналітична доповідь «Енергетична безпека України: методологія системного аналізу та стратегічного планування», підготовлена в Національному інституті стратегічних досліджень

(Київ, 2020), у якій досліджено методологічні засади ідентифікації (стратегування й оцінювання) рівня енергетичної безпеки України, зокрема систему індикаторів для оцінювання рівня енергетичної безпеки України, методичні підходи до ідентифікації загроз енергетичній безпеці, моделювання рівня енергетичної безпеки України, інструменти формалізації політики та розроблення механізмів забезпечення енергетичної безпеки [1].

Водночас варто згадати такі наукові праці, як: О. Биконь «Організаційно-економічний механізм формування інтелектуальної енергетичної системи України» (2019), Ю. Ващенко «Державне регулювання у сфері енергетики України: адміністративно-правовий аспект» (2015), І. Гончарук «Енергетична незалежність як суспільно-економічне явище» (2020), Ю. Дзядикевич. «Організаційно-економічний механізм енергозбереження» (2018), С. Завгородня «Європейський досвід боротьби з енергетичною бідністю» (2021), Р. Коцюби «Конституційно-правові гарантії ядерної безпеки: міжнародний та національний аспекти» (2017), А. Прокіп «Сталість енергетичної безпеки. Теоретико-методологічні засади досягнення» (2018), А. Сменковський і С. Воронцов «Аналіз ефективності виконання державних програм у сфері енерго-збереження», Ю. Харазішвілі «Системна безпека сталого розвитку: інструментарій оцінки, резерви та стратегічні сценарії реалізації» (2019), А. Шевцов і М. Земляний «Енергетична незалежність. Шляхи та ціна забезпечення» тощо [5; 7; 13; 24–32].

Таким чином, на підставі численних принципів і підходів, відповідних методів, а саме: системності й комплексності, багатоманітності, нормування, стратегування, герменевтики й компаративістики, моделювання, прогнозування тощо – важливим є здійснення всестороннього аналізу досліджуваних явищ насамперед енергетичної незалежності держави та механізму її забезпечення, поряд з енергетичною безпекою, енергетичною сталістю тощо.

Результати й обговорення

З часу проголошення незалежності України, основним викликом для її економіки залишається значна енергозалежність, яка впливає на економічну й енергетичну безпеку країни. Згідно з Енергетичною стратегією України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» у світі відбуваються зміни щодо підходів з формування енергетичної політики держав: здійснюється перехід від застарілої моделі функціонування енергетичного сектору до нової моделі, у якій створюється конкурентне середовище, вирівнюються можливості для розвитку й мінімізується домінування одного з видів виробництва енергії або джерел та/або шляхів постачання палива, надається перевага підви-

щенню енергоефективності, використанню енергії з відновлюваних й альтернативних джерел, упроваджуються заходи із запобігання й адаптації до зміни клімату. Такі пріоритети глобального розвитку енергетики спричиняють перед Україною нові виклики, водночас відкриваючи нові можливості для пошуку й впровадження інноваційних розробок у галузі видобутку, переробки викопних видів палива, виробництва, трансформації, постачання й споживання енергії, що зумовлює потребу у формуванні нової енергетичної політики держави [2].

Безумовно, для багатьох країн світу властивий аналогічний з Україною або навіть гірший рівень енергетичної самозабезпеченості. Однак проблема України полягає в монопольному характері залежності енергетики від імпорту енергетичного палива (нафти, газу, ядерного палива), а також у низькій енергоефективності. Тому зростання рівня паливно-енергетичної незалежності країни є однією зі стратегічних цілей державної енергетичної політики України на найближчий час.

Зі свого боку, стратегію енергетичної безпеки 2021 року розроблено на виконання Конституції України, Закону України «Про національну безпеку України», Стратегії національної безпеки України 2020 року (п. 6б), рішення РНБО України, зокрема «Про Стратегію національної безпеки України», введеного в дію Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392 та ін., а також міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Стратегію енергетичної безпеки розроблено на період до 2025 року з метою забезпечення збалансованості економічного, соціального та екологічного вимірів сталого розвитку України. Її стратегічні цілі та завдання з їх досягнення відповідають Цілям сталого розвитку, визначеним Указом Президента України від 30 вересня 2019 року № 722 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року». Причому в згаданій Стратегії регламентовано, що метою державної політики України у сфері енергетичної безпеки є забезпечення захищеності національних інтересів у сфері забезпечення доступу до надійних, стійких, доступних і сучасних джерел енергії для всіх споживачів технічно надійним, безпечним, економічно ефективним й екологічно прийнятним способом в нормальних умовах і кризових ситуаціях виключно в межах і спосіб, що визначені законодавством [3].

З огляду на мету та завдання нашого дослідження, акцентуємо на закріплені в зазначеному документі стратегічні цілі забезпечення енергетичної безпеки й пріоритетні завдання для реалізації сценарію «позитивної трансформації» та стратегічного вибору. Йдеться про такі стратегічні цілі: доступність джерел енергії та енергоресурсів всіх видів для споживачів (ціль 1), інтеграція енергетичного сектору в політичний, технологічний,

технічний, економічний та правовий простір ЄС (ціль 6), незалежність держави у формуванні та реалізації внутрішньої та зовнішньої політики у сфері енергетики, забезпечення реалізації національних інтересів (ціль 7) [3].

Як бачимо, у Стратегії енергетичної безпеки 2021 року не згадується про енергетичну незалежність держави, але підкреслюється незалежність держави у формуванні та реалізації внутрішньої та зовнішньої політики у сфері енергетики. Такий підхід відображено в одному із законопроектів «Про засади державної політики у сфері енергетичної безпеки України», де визначено основні засади державної політики, спрямованої на забезпечення енергетичної безпеки України та захист національних інтересів в енергетичній сфері. Крім цього, тут запропоновано таке трактування категорії «енергетична незалежність» – здатність держави самостійно формувати та реалізовувати внутрішню та зовнішню політику у сфері енергозабезпечення незалежно від зовнішніх або внутрішніх впливів [4].

Згадана Енергетична стратегія України до 2035 року передбачає забезпечення енергетичної незалежності, зокрема інтенсивне нарощування ресурсної бази та видобутку первинних енергетичних ресурсів, вітчизняних потужностей з їх переробки, створення запасів і резервів, диверсифікацію джерел і шляхів постачань, техніко-технологічне переозброєння ключових підприємств галузі [2].

На наш погляд, неоднозначність і фрагментарність нормативно-правової основи забезпечення енергетичної незалежності потребує ґрунтовного вивчення цього явища в доктринальних працях. Так, І. Гончарук розглядає енергетичну незалежність як сформований організаційно, економічно- і ресурсно-сукупний енергетичний потенціал із власних джерел для задоволення енергетичних потреб держави, галузі на засадах сталого розвитку, екологічності та інноваційності. На її переконання, доцільною є теоретико-методологічна конструкція визначення сутності енергетичної незалежності як соціально-економічного явища, що зумовлює виокремлення низки її складових [5]. Загалом, поділяючи таку наукову позицію, доволі дискусійним є трактування енергетичної незалежності як комплексу енергозберігаючих заходів, які мають здійснюватися на підставі практичної реалізації наукових, економічних, законодавчих, організаційних, технічних, технологічних й екологічних складових, що мають на меті повноту забезпечення потреб держави в енергії власного виробництва, а також раціонального споживання енергетичних ресурсів із поступовим нарощуванням і впровадженням у господарський обіг найбільш економічно доцільних джерел енергії, де пріоритетне місце в Україні мають посідати біопалива [5–6].

Так, М. Земляний і А. Шевцов цю категорію визначають як рівень самостійності керівництва держави у формуванні та здійсненні політики, незалежної від зовнішнього та внутрішнього втручання й тиску, що виходять зі сфери діяльності паливно-енергетичного комплексу [7].

На думку С. Мочерного й інших авторів, енергетична незалежність – наявність економічного суверенітету країни, здатність країни забезпечити себе паливно-енергетичними ресурсами як з власних джерел, так і з раціонального імпорту з декількох інших держав за рахунок експорту частки своїх товарів і послуг. В енциклопедичних виданнях зустрічаємо визначення енергетичної незалежності як однієї зі складових економічної незалежності – техніко-технологічної незалежності, сировинної незалежності, кадрової незалежності, наукової незалежності, інформаційної незалежності та незалежності у впровадженні власних форм і методів організації виробництва. Енергетична незалежність передбачає здатність країни проводити самостійні наукові дослідження, насамперед із проблем ядерної та термоядерної енергії, використовувати отримані результати в будівництві атомних електростанцій, а також наявність ядерного палива та вміння його збагачувати тощо [8].

Видається доволі вузьким підхід, за яким енергетичну незалежність характеризують як можливість контролю за енергетичними ресурсами, здійснення оптимальної диверсифікації джерел і шляхів постачання в країну енергоносіїв. На засадах комплексності розглядав поняття й сутність енергетичної незалежності з позицій забезпечення продовольчої та екологічної безпеки країни Г. Калетник – наукова школа під керівництвом цього академіка обґрунтувала наукові засади теорії диверсифікації джерел енергії, побудованої на повному забезпеченні держави та її галузей власними енергетичними ресурсами, ліквідовуючи енергетичну залежність від імпорту енергоносіїв [9].

Водночас А. Дейна акцентує, що енергетична незалежність держави – складна категорія, яка визначає енергетичну безпеку, залежить від політичних, економічних, екологічних умов, які формують її рівень, характеризується ступенем самостійності держави в проведенні енергетичної політики, здатної протистояти зовнішнім і внутрішнім чинникам, що створюють загрозу незалежній політиці країни у сфері енергозабезпечення [10].

Слід зауважити, що часто у разі трактування цього поняття його ототожнюють з «енергетичною безпекою». Зокрема, В. Баранник аргументує основні складові енергетичної безпеки, серед яких енергозабезпеченість, енергетична незалежність, соціальна та фінансова стабільність, екологічна прийнятність, інвестиційно-інноваційна база розвитку енергетики, демографічно-енергетична складова [11, с. 42]. Так, енергетична незалежність

визначається як більш вузький термін, ніж енергетична безпека, що відображає лише забезпеченість власними енергоресурсами. Водночас вони не є тотожними та взаємно підпорядкованими, але є взаємодоповнючими. Проте, видається, що політична й енергетична незалежність є взаємообумовленими. Енергетична незалежність є складовою економічної незалежності, а не енергетичної безпеки, а через різні відмінні підходи до їх розуміння та визначення, ці питання потребують додаткового дослідження.

На конституційному рівні значної кількості держав сучасного світу, відповідно до чинних міжнародно-правових стандартів, закріплено права та свободи людини і громадянина, зокрема право на достатній життєвий рівень, право на безпечне для життя і здоров'я довкілля, право на доступ до інформації тощо. Тут варто згадати про ст. 48 Конституції України, за якою кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло. Водночас тут не визначено механізму та гарантій реалізації цього права [12].

На думку Ю. Ващенко, право на енергію переважно розглядають як складову саме права на достатній життєвий рівень. Дослідник акцентує на доступі до сучасних енергетичних послуг як окремого права людини [13]. Такий підхід не часто зустрічається на доктринальному рівні, проте його застосовують Комітет економічних, соціальних та культурних прав ООН, Європейський комітет із соціальних прав [14–15], які розглядають право на доступ до енергії як невід'ємної складової права на належне житло.

У контексті процесів забезпечення сталого розвитку та подолання бідності значущим є забезпечення доступу до енергетичних послуг. Так, ще у Звіті Міжнародної комісії з довкілля та розвитку (World Commission on Environment and Development) «Наше спільне майбутнє» (відомий як Брутландський звіт) акцентовано на важливості енергії для сталого розвитку. У главі 7 «Енергія: вибір для довкілля та розвитку» Звіту, присвяченій проблемним питанням енергії в контексті сталого розвитку, акцентовано на тому, що енергія є необхідною для щоденного виживання. Питання щодо залежності майбутнього від енергії є природним, оскільки енергія забезпечує «невід'ємні послуги» для людського життя – теплову енергію для зігрівання, приготування їжі та виробництва, електроенергію для транспорту та механізованої праці [16]. Тому важливим у контексті проблематики доступу до енергії та прав людини є той факт, що енергія в Брутландському звіті визначається як невід'ємна потреба людини.

Безпосередній зв'язок належного доступу до енергетичних послуг і розв'язання широкого кола соціальних проблем зазначено й в іншому документі «Оцінка світових енергетичних ресурсів:

енергія та проблема сталості» Програми розвитку ООН (ПРООН), Департаменту ООН з економічних і соціальних питань та Світової енергетичної ради [17]. Тут відзначено, що енергетичні послуги є важливим внеском у вирішення таких першочергових завдань розвитку, як забезпечення адекватним харчуванням, житлом, одягом, санітарними умовами, медичними послугами, навчанням і доступом до інформації. Тобто, енергія є одним з показників або факторів бідності та розвитку, проте життєво необхідним. У вказаному документі енергетичний вимір бідності, енергетична бідність – це відсутність достатнього вибору в доступі до адекватних, доступних, надійних, високоякісних, безпечних й екологічних енергетичних послуг для сприяння економічному та людському розвитку.

В інших аналогічних документах неодноразово зазначалося, що доступ до економічно доступних енергетичних послуг є ключовим для діяльності людини, розвитку й економічного зростання. Причому наголошено саме на доступі до енергетичних послуг, а не енергопостачання. Крім цього, енергетичні послуги є важливими для сталого розвитку, а спосіб, у який їх надають, розподіляють і використовують, впливає на соціальні, економічні й екологічні показники будь-якого розвитку. Хоч енергія сама по собі не є базовою потребою людини, вона є критичною для задоволення всіх інших життєвих потреб, а відсутність доступу до різноманітних і доступних енергетичних послуг означає, що базові потреби людства не будуть задоволені.

Отже, однією з першочергових потреб нормативного врегулювання є право на доступ до сучасних енергетичних послуг для задоволення основних потреб людини. Тому варто погодитися з думкою австралійського дослідника А. Бредбрука, що міжнародне співтовариство визнає необхідність забезпечення доступу до енергії для подолання бідності, однак в умовах сьогодення це визнання не отримало юридичного оформлення на міжнародному рівні [18].

Певний прогрес у цьому напрямі очевидний на європейському рівні, зокрема в Хартії Європейського Союзу про основні права (2000 р.), де згідно зі ст. 36 «Доступ до послуг загального економічного значення», ст. 37 «Охорона навколишнього середовища», ст. 38 «Захист споживачів» [19] гарантовано забезпечення високого рівня захисту споживачів, механізми реалізації політик ЄС (зокрема енергетичної політики) відповідно до принципу сталого розвитку.

Як відомо, серед 17 Цілей сталого розвитку, затверджених Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 2015 року «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року», є Ціль 7 «Забезпечення доступу до недорогих, надійних, стійких і сучасних джерел енергії для всіх» тощо [20]. Це втілено в Указі

Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року», а забезпечення досягнення глобальних цілей сталого розвитку та результатів їх адаптації з огляду на специфіку розвитку України, викладено в Національній доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна».

Усе вищевикладене створює належні підстави для закріплення права на доступ до сучасних енергетичних послуг, права на енергетичну безпеку та відповідні механізми, гарантії їх реалізації. Враховуючи, що нині в усьому світі спостерігається проблема забезпечення населення безперервним доступом до безпечних, якісних енергетичних послуг на рівних умовах та за обґрунтованими цінами, а також на енергетичну безпеку, закономірним є питання щодо ролі держави в забезпеченні згаданих і пов'язаних з ними інших прав людини. Хоча енергозабезпечення є необхідною умовою для реалізації переважної більшості прав і свобод людини, саме з правом на достатній життєвий рівень (стандарт) пов'язано формування підходу до розуміння права на доступ до енергетичних послуг, права на енергетичну безпеку в якості прав людини. Попри те, що в Конституції України відсутні чіткі відповідні норми, відповідно до ст. 22 встановлено, що «права і свободи людини і громадянина, закріплені цією Конституцією, не є вичерпними» [12]. Тобто на доктринальному рівні є необхідність концептуалізації права на доступ до енергетичних послуг, права на енергетичну безпеку, вивчення його природи та змісту.

Інший чинник, який потребує врахування, – це продовження повномасштабної військової агресії РФ в Україні, наслідком якої є численні людські жертви, руйнування об'єктів критичної інфраструктури, зокрема енергетичної [22; 37]. На наш погляд, важливою у цьому контексті є Заява Верховної Ради України щодо енергетичного тероризму російської федерації від 1 грудня 2022, направлена до ООН, парламентів та урядів іноземних держав, інституцій Європейського Союзу, Ради Європи, інших міжнародних організацій та їх міжпарламентських асамблей. У ній зазначено, що з жовтня 2022 року РФ систематично вдається до актів енергетичного тероризму проти України, завдаючи масованих ракетних і дронних ударів по об'єктах цивільної енергетичної інфраструктури України. Сплановані удари по об'єктах енергетичної інфраструктури України, безумовно, є зухвалими воєнними злочинами, злочинами проти людяності й актами геноциду українського народу. Спільними зусиллями міжнародного співтовариства держава-терорист, її керівництво неодмінно та невідворотно будуть притягнуті до відповідальності [23]. Закономірними є відповідні звернення та заклики парламенту до всього цивілізованого світу засудити підступні

напади та визнати, що методичне знищення нею об'єктів енергетичної інфраструктури України є продовженням одвічної російської політики геноциду українського народу. Нагально необхідним є використання всіх наявних засобів, необхідних для застосування чинних і створення нових міжнародних інструментів з метою притягнення усіх винних у вчиненні РФ злочинів проти України та її громадян до відповідальності та відшкодування завданої нею шкоди [23].

Висновки

Усестороннє вивчення відносно нової для сучасної науки категорії «енергетична незалежність» зумовлює узагальнення й акумулювання теоретичних здобутків представників різних галузей вітчизняної та зарубіжної науки (юриспруденції, історії, економіки, національної безпеки, державного управління, екології тощо). Концептуалізації цього явища сприяють численні принципи та підходи, загальнонаукові й спеціальні методи дослідження, насамперед міждисциплінарний і міжгалузевий, системний і комплексний, діяльнісний і компаративістський, а також інші підходи.

Здійснений аналіз демонструє необхідність конкретизації співвідношення енергетичної незалежності держави та енергетичної безпеки, енергетичного суверенітету, енергетичної сталості тощо. Вони не є однаковими і взаємно підпорядковані, але взаємодоповнюючі, у більшості наукових праць енергетична незалежність розглядається складовою економічної незалежності, а не енергетичної безпеки. Поряд з цим, доволі суперечливою і фрагментарною видається нормативно-правова основа забезпечення енергетичної незалежності України, що включає значну кількість підзаконних актів, потребує адаптації із законодавством ЄС, закріплення дієвих гарантій

забезпечення енергетичної незалежності Української держави, енергетичної безпеки та енергетичного суверенітету.

Події останніх років, зокрема, енергетичні кризи і збройна агресія проти України, що призвела до руйнування об'єктів енергетичної інфраструктури, порушення та обмеження численних прав і свобод людини актуалізують увагу учених і законодавців, інших суб'єктів права законодавчої ініціативи на виокремленні та належній регламентації, забезпеченні ефективних механізмів реалізації права на доступ до енергетичних послуг, права на енергетичну безпеку, поряд з існуючими конституційними правами і свободами людини (зокрема, право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло та ін.). Хоча власне енергетична незалежність держави, енергозабезпечення є необхідними умовами для реалізації переважної більшості прав і свобод людини, обґрунтованим видається підхід до виокремлення у контексті конституційного права на достатній життєвий рівень (стандарт) права на доступ до енергетичних послуг, права на енергетичну безпеку в якості прав людини, відповідних обов'язків, зокрема, ефективного споживання енергоресурсів та ін. Закономірним є подальше вивчення ролі та функцій держави у забезпеченні згаданих та пов'язаних з ними інших прав людини, а також реалізації стратегічних завдань щодо ефективного забезпечення енергетичної незалежності Української держави, залучення міжнародної підтримки для відбудови енергетичної інфраструктури і притягнення до відповідальності держав-агресорів за вчинені злочини. На наше переконання, комплекс таких заходів сприятиме забезпеченню ядерній безпеці у світі, енергетичної безпеки України та Європи.

REFERENCES

- [1] Sukhodola, O.M. (Eds.). (2020). *Energetychna bezpeka Ukrainy: metodolohiia systemnoho analizu ta stratehichnoho planuvannia* [Energy security of Ukraine: methodology of system analysis and strategic planning]. Kyiv: NISD [in Ukrainian].
- [2] Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy "Pro skhvalennia Enerhetychnoi stratehii Ukrainy na period do 2035 roku "Bezpeka, enerhoefektyvnist, konkurentospromozhnist": vid 18 serp. 2017 r. No. 605-r [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On the approval of the Energy Strategy of Ukraine for the period until 2035" from August 18, 2017, No. 605-r]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/605-2017-%D1%80#Text> [in Ukrainian].
- [3] Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy "Pro skhvalennia Stratehii enerhetychnoi bezpeky": vid 4 serp. 2021 r. No. 907-r [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On the approval of the Energy Security Strategy" from August 4, 2021, No. 907-r]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/907-2021-%D1%80#Text> [in Ukrainian].
- [4] Proiekt Zakonu Ukrainy "Pro zasady derzhavnoi polityky u sferi enerhetychnoi bezpeky Ukrainy": vid 13 lyp. 2018 r. No. 8609 [Draft Law of Ukraine "On the principles of state policy in the field of energy security of Ukraine" from July 13, 2018, No. 8609]. (n.d.). *w1.c1.rada.gov.ua*. Retrieved from http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64445 [in Ukrainian].
- [5] Honcharuk, I.V. (2020). *Enerhetychna nezalezhnist yak suspilno-ekonomichne yavlyshche* [Energy independence as a socio-economic phenomenon]. Retrieved from http://www.economy.in.ua/pdf/8_2020/15.pdf [in Ukrainian].
- [6] The official website of the World Energy Council. (n.d.). *www.worldenergy.org*. Retrieved from https://www.worldenergy.org/document/ethiopia_june_30_v_gbeddy_security.pdf.

- [7] Shevtsov, A.I., & Zemlianyi, M.H. *Enerhetychna nezalezhnist. Shliakhy ta tsina zabezpechennia [Energy independence. Ways and price of provision]*. Retrieved from <http://www.db.niss.gov.ua/docs/energy/54.htm> [in Ukrainian].
- [8] Mochernyi, S.V., Larina, Ya.S., Ustenko, O.A., & Yurii, S.I. (2005). *Ekonomichniy entsyklopedychnyi slovnyk [Economic encyclopedic dictionary]*. (Vols. 1-2), (vol. 1). S.V. Mochernyi (Eds.). Lviv: Svit [in Ukrainian].
- [9] Kaletnik, H.M., & Honcharuk, T.V. (2013). Innovatsiine zabezpechennia rozvytku biopalyvnoi haluzi: svitovyi ta vitchyzniani dosvid [Innovative support for the development of the biofuel industry: global and domestic experience]. *Biznes Inform, Business Inform*, 9, 155-160 [in Ukrainian].
- [10] Deina, A.Yu. (2017). Teoretychni osnovy statystychnoho zabezpechennia rehuliuвання enerhonezalezhnosti Ukrainy [Theoretical foundations of statistical support for the regulation of energy independence of Ukraine]. *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia, Economics and management organization*, 1(25), 160-170 [in Ukrainian].
- [11] Barannik, V.O. (2012). Enerhetychna bezpeka derzhavy: obhruntuvannya osnovnykh skladnykh, zalezhnosti ta vzaiemozalezhnosti [Energy security of the state: justification of the main components, dependencies and interdependencies]. *Stratehichni priorytety, Strategic priorities*, 2(23), 40-46. [in Ukrainian].
- [12] Konstytutsiia Ukrainy: vid 28 cherv. 1996 r. No. 254k/96-VR [Constitution of Ukraine from June 28, 1996, No. 254k/96-VR]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].
- [13] Vashchenko, Yu.V. (2017). *Rozvytok naukovoï dumky pro pravo na dostup do enerhetychnykh posluh [The development of scientific thoughts on the right to access to energetic services]*. Retrieved from <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/16392/1/D0%A0%D0%9E%D0%97%D0%92%D0%98%D0%A2%D0%9E%D0%9A%20%D0%9D%D0%90%D0%A3%D0%9A%D0%9E%D0%92%D0%9E%D0%87%20%D0%94%D0%A3%D0%9C%D0%9A%D0%98.pdf> [in Ukrainian].
- [14] The right to adequate housing (Art.11 (1)):13.12.1991.CESCR General comment 4. (General Comments). (n.d.). www.unhchr.ch. Retrieved from [http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/\(Symbol\)/469f4d91a9378221c12563ed0053547e?Opendocument](http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/(Symbol)/469f4d91a9378221c12563ed0053547e?Opendocument).
- [15] European Committee of Social Rights: Conclusions. (n.d.). www.coe.int. Retrieved from http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/socialcharter/Conclusions/State/France2003_en.pdf.
- [16] Report of World Commission on Environment and Development "Our common Future". *United Nations*. Retrieved from http://conspect.nl/pdf/Our_Common_Future-Brundtland_Report_1987.pdf.
- [17] World Energy Assessment: Energy and the Challenge of Sustainability. *United Nations Development Programme, United Nations Department of Economic and Social Affairs, World Energy Council*. Retrieved from <http://www.undp.org/content/dam/aplaws/publication/en/publications/environment-energy/www-ee-library/sustainable-energy/world-energy-assessment-energy-and-the-challenge-of-sustainability/World%20Energy%20Assessment-2000.pdf>.
- [18] Bradbrook, A.J., & Gardam, J.G. (2006). Placing Access to Energy Services within a Human Rights Framework. *Human Rights Quarterly*, 28(2), 389-415.
- [19] Khartiia Yevropeiskoho Soiuzu pro osnovopolozhni prava 2000 roku [2000 Charter of Fundamental Rights of the European Union]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
- [20] Rezoliutsiia UN (2015) roku "Peretvorennia nashoho svitu: Poriadok denniy u sferi staloho rozvytku do 2030 roku" [Resolution of the UN General Assembly of September 25, 2015 "Transforming our world: Agenda for sustainable development until 2030"]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/> [in Ukrainian].
- [21] Ukaz Prezidenta Ukrainy "Pro Tsili staloho rozvytku Ukrainy na period do 2030 roku": vid 30 verers. 2019 r. No. 722/2019 [Decree of the President of Ukraine "On the Sustainable Development Goals of Ukraine for the period until 2030" from September 30, 2019, No. 722/2019]. (n.d.). www.president.gov.ua. Retrieved from <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825> [in Ukrainian].
- [22] Maskalevych, I. *Enerhetychnyi teror i yak yoho perezhity [Energy terror and how to survive it]*. Retrieved from <https://zn.ua/ukr/economic-security/enerhetychnij-teror-ta-jak-joho-perezhiti.html> [in Ukrainian].
- [23] Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy "Pro Zaiavu Verkhovnoi Rady Ukrainy shchodo enerhetychnoho teroryzmu rosiiskoi federatsii": vid 1 hrud. 2022 r. No. 2788-IX [Resolution of the Verkhovna Rada "On the Statement of the Verkhovna Rada of Ukraine regarding the energy terrorism of the Russian Federation: of Ukraine" from December 1, 2022, No. 2788-IX]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2788-20#Text> [in Ukrainian].
- [24] Prokip, A.V. (2018). *Stalist enerhetychnoi bezpeky. Teoretyko-metodolohichni zasady dosiagnennia [Sustainability of energy security. Theoretical and methodological principles of achievement]*. Kyiv: Kyiv.-Mohylian. akad. [in Ukrainian].
- [25] Shaptala, N., & Kaminska, N. (2022). Derzhavna polityka Ukrainy z pytan tymchasovo okupovanykh terytorii: problemy kontseptualizatsii u suchasnomu naukovomu dyskursi [State policy of Ukraine on issues of temporarily occupied territories: problems of conceptualization in modern scientific discourse]. *Filozofski ta metodolohichni problemy prava, Philosophical and methodological problems of law*, 1(23), 57-69. DOI: <https://doi.org/10.33270/01222302.57> [in Ukrainian].
- [26] Kharazishvili, Yu.M. (2019). *Systemna bezpeka staloho rozvytku: instrumentarii otsinky, rezervy ta stratehichni stsenarii realizatsii [System security of sustainable development: assessment toolkit, reserves and strategic implementation scenarios]*. Kyiv: NAN Ukrainy; In-t ekonomiky promyslosti [in Ukrainian].
- [27] Kotsiuba, R.O. (2017). Konstytucijno-pravovi harantii yadernoi bezpeky: mizhnarodnyi ta natsionalnyi aspekty [Constitutional and legal guarantees of nuclear safety: international and national aspects]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

- [28] Zavorodnia, S.P. (2021). *Yevropeyskyi dosvid borotby z enerhetychnoiu bidnistiu [European experience of combating energy poverty]*. Retrieved from <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-06/az.pdf> [in Ukrainian].
- [29] Bykonja, O.S. (2019). Orhanizatsiino-ekonomichnyi mekhanizm formuvannia intelektualnoi enerhetychnoi systemy Ukrainy [Organizational and economic mechanism of formation of the intellectual energy system of Ukraine]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
- [30] Dziadykevych, Yu.V. (2018). *Orhanizatsiino-ekonomichnyi mekhanizm enerhoberezhennia [Organizational and economic mechanism of energy saving]*. Ternopil: TNEU [in Ukrainian].
- [31] Smenkovskiy, A., & Vorontsov, S. *Analiz efektyvnosti vykonannia derzhavnykh prohram u sferi enerhoberezhennia [Analysis of the effectiveness of state programs in the field of energy conservation]*. Retrieved from <http://old2.niss.gov.ua/articles/567/> [in Ukrainian].
- [32] Shcherbyna, V., Sotskiy, A., Teliychuk, V., Koval, Y., & Karpovskiy, S. (2022). International legal regime of the territory of Crimea after the Russian annexation: Régimen jurídico internacional del territorio de Crimea después de la anexión a Rusia. *Cuestiones Políticas*, 40(73), 495-505. DOI: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4073.27>.
- [33] Kaminska, N., & Pozhydaieva, M. (2022). Pravova pryroda sanktsii ta yikh efektyvnist u protydii rosiiskomu vtorhnenniu [Legal nature of sanctions and their effectiveness in countering the russian invasion]. *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy, Scientific Papers of the Legislation Institute of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 2, 59-75. DOI: <https://doi.org/10.32886/instzak.2022.02.07> [in Ukrainian].
- [34] Kostytsky, M.V., Kushakova-Kostytska, N.V., Gvozdik, O.I., Kravets, V.M., & Shkarupa, K.V. (2020). National identity in an emerging information society: some problematic issues. *Cuestiones Políticas*, 38(66), 85-94. DOI: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.38e.05>.
- [35] A Framework for Action on Energy. World Summit on Sustainable Development. WEGAB Working Group. (2002). (n.d.). www.un.org. Retrieved from http://www.un.org/jsummit/html/documents/summit_docs/wehab_papers/wehab_energy.pdf.
- [36] The official website of the International Energy Agency. (n.d.). www.iea.org. Retrieved from http://www.iea.org/subjectetcqueries/keyresult.asp?KEYWORD_ID=4103
- [37] Energy sustainability of Ukraine during the war and after victory. (n.d.). www.prostir.ua. Retrieved from <https://www.prostir.ua/?news=enerhetychna-stalist-ukrajiny-pid-chas-vijny-i-pislya-peremohy>

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Енергетична безпека України: методологія системного аналізу та стратегічного планування : аналіт. доп. / за заг. ред. О. М. Суходолі. Київ : НІСД, 2020. 178 с.
- [2] Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» : розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 серп. 2017 р. № 605-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/605-2017-%D1%80#Text>.
- [3] Про схвалення Стратегії енергетичної безпеки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 4 серп. 2021 р. № 907-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/907-2021-%D1%80#Text>.
- [4] Про засади державної політики у сфері енергетичної безпеки України : проєкт Закону України від 13 лип. 2018 р. № 8609. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64445.
- [5] Гончарук І. В. Енергетична незалежність як суспільно-економічне явище. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/8_2020/15.pdf.
- [6] The official website of the World Energy Council. URL: https://www.worldenergy.org/document/ethiopia_june_30_v_gbeddy_security.pdf
- [7] Шевцов А. І., Земляний М. Г. Енергетична незалежність. Шляхи та ціна забезпечення. URL: <http://www.db.niss.gov.ua/docs/energy/54.htm>.
- [8] Мочерний С. В., Ларіна Я. С., Устенко О. А., Юрій С. І. Економічний енциклопедичний словник : у 2 т. / за ред. С. В. Мочерного. Львів : Світ, 2005. Т. 1. 616 с.
- [9] Калетнік Г. М., Гончарук Т. В. Інноваційне забезпечення розвитку біопаливної галузі: світовий та вітчизняний досвід. *Бізнес Інформ*. 2013. № 9. С. 155–160.
- [10] Дейна А. Ю. Теоретичні основи статистичного забезпечення регулювання енергонезалежності України. *Економіка і організація управління*. 2017. № 1 (25). С. 160–170.
- [11] Бараннік В. О. Енергетична безпека держави: обґрунтування основних складників, залежностей та взаємозалежностей. *Стратегічні пріоритети*. 2012. № 2 (23). С. 40–46.
- [12] Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
- [13] Ващенко Ю. В. Розвиток наукової думки про право на доступ до енергетичних послуг. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/16392/1/%D0%A0%D0%9E%D0%97%D0%92%D0%98%D0%A2%D0%9E%D0%9A%20%D0%9D%D0%90%D0%A3%D0%9A%D0%9E%D0%92%D0%9E%D0%87%20%D0%94%D0%A3%D0%9C%D0%9A%D0%98.pdf>.
- [14] The right to adequate housing (Art.11 (1)):13.12.1991.CESCR General comment 4. (General Comments). URL: [http://www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf/\(Symbol\)/469f4d91a9378221c12563ed0053547e?Opendocument](http://www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf/(Symbol)/469f4d91a9378221c12563ed0053547e?Opendocument).
- [15] European Committee of Social Rights: Conclusions. URL: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/socialcharter/Conclusions/State/France2003_en.pdf.
- [16] Report of World Commission on Environment and Development «Our common Future». *United Nations*. URL: http://conspect.nl/pdf/Our_Common_Future-Brundtland_Report_1987.pdf.

- [17] World Energy Assessment: Energy and the Challenge of Sustainability. *United Nations Development Programme, United Nations Department of Economic and Social Affairs, World Energy Council*. URL: <http://www.undp.org/content/dam/aplaws/publication/en/publications/environment-energy/www-ee-library/sustainable-energy/world-energy-assessment-energy-and-the-challenge-of-sustainability/World%20Energy%20Assessment-2000.pdf>
- [18] Bradbrook A. J., Gardam J. G. Placing Access to Energy Services within a Human Rights Framework. *Human Rights Quarterly*. 2006. Vol. 28. No. 2. P. 389–415.
- [19] Хартія Європейського Союзу про основоположні права 2000 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>.
- [20] Резолюція ГА ООН 25 вересня 2015 року «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>.
- [21] Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30 верес. 2019 р. № 722/2019. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>.
- [22] Маскалевич І. Енергетичний терор і як його пережити. URL: <https://zn.ua/ukr/economic-security/enerhetichnij-teror-ta-jak-joho-perezhati.html>.
- [23] Про Заяву Верховної Ради України щодо енергетичного тероризму російської федерації : постанова Верховної Ради України від 1 груд. 2022 р. № 2788-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2788-20#Text>.
- [24] Прокіп А. В. Сталість енергетичної безпеки. Теоретико-методологічні засади досягнення. Київ : Київ.-Могилян. акад., 2018. 390 с.
- [25] Шаптала Н., Камінська Н. Державна політика України з питань тимчасово окупованих територій: проблеми концептуалізації у сучасному науковому дискурсі. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2022. № 1 (23). С. 57–69. DOI: <https://doi.org/10.33270/01222302.57>.
- [26] Харазішвілі Ю. М. Системна безпека сталого розвитку: інструментарій оцінки, резерви та стратегічні сценарії реалізації : монографія. Київ : НАН України ; Ін-т економіки провистості, 2019. 304 с.
- [27] Коцюба Р. О. Конституційно-правові гарантії ядерної безпеки: міжнародний та національний аспекти : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.02. Київ, 2017. 39 с.
- [28] Завгородня С. П. Європейський досвід боротьби з енергетичною бідністю. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-06/az.pdf>.
- [29] Биконя О. С. Організаційно-економічний механізм формування інтелектуальної енергетичної системи України : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03. Київ, 2019. 23 с.
- [30] Дзядикевич Ю. В. Організаційно-економічний механізм енергозбереження : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 154 с.
- [31] Сменковський А., Воронцов С. Аналіз ефективності виконання державних програм у сфері енергозбереження. URL: <http://old2.niss.gov.ua/articles/567/>.
- [32] Shcherbyna V., Sotskyi A., Teliychuk V., Koval Y., & Karpovskiy S. International legal regime of the territory of Crimea after the Russian annexation: Régimen jurídico internacional del territorio de Crimea después de la anexión a Rusia. *Cuestiones Políticas*. 2022. No. 40 (73). P. 495–505. DOI: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4073.27>.
- [33] Камінська Н. В., Пожидаєва М. А. Правова природа санкцій та їх ефективність у протидії російському вторгненню. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2022. № 2. С. 59–75. DOI: <https://doi.org/10.32886/instzak.2022.02.07>
- [34] Kostytsky M. V., Kushakova-Kostytska N. V., Gvozdk O. I., Kravets V. M., Shkarupa K. V. National identity in an emerging information society: some problematic issues. *Cuestiones Políticas*. 2020. No. 38 (66). P. 85–94. DOI: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.38e.05>.
- [35] A Framework for Action on Energy. World Summit on Sustainable Development. WEGAB Working Group: August 2002. URL: http://www.un.org/jsummit/html/documents/summit_docs/wehab_papers/wehab_energy.pdf.
- [36] The official website of the International Energy Agency. URL: http://www.iea.org/subjectetcqueries/keyresult.asp?KEYWORD_ID=4103.
- [37] Енергетична сталість України під час війни і після перемоги. URL: <https://www.prostir.ua/?news=enerhetychna-stalist-ukrajiny-pid-chas-vijny-i-pislya-peremohy>.

Стаття надійшла до редколегії 26.08.2022

Ostudimov B. – Postgraduate Student of the Department of Constitutional Law and Human Rights of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9994-9827>

Ensuring Energy Independence of the State and Constitutional Human Rights (Problems of Research Methodology)

The **purpose** of this article is the scientific justification of the energy independence of the state based on a comprehensive analysis, interdisciplinary and interdisciplinarity approaches, various research methods. This involves solving a number of tasks, namely: the doctrinal study of the nature and essence of the energy independence of the state, as well as other related categories, the peculiarities of ensuring the energy independence of the state in modern conditions, the interdependence of mechanisms for ensuring constitutional human rights and energy independence, sovereignty and security of the state. **Research methodology.** Given the variety of methodological tools of modern jurisprudence, in order to achieve the set goal, first of all, the use of interdisciplinary and interdisciplinarity approaches, along with many others, became expedient. The conceptualization of energy independence presupposes the accumulation of existing assets of historical, legal, economic science, national security and public administration, ecology, etc., as well as the methodology inherent in them. On the basis of numerous principles and approaches, relevant methods, namely, systemicity and complexity, multifacetedness, standardization, strategizing, hermeneutics and comparativistics, modeling, forecasting, etc. a comprehensive analysis of the investigated phenomena (energy independence of the state, the mechanism of its provision, energy security, energy sustainability, their constitutional guarantees, human rights in this area etc.) was carried out. **Results of the research.** The study of the new for modern science category «energy independence» presupposes the generalization of theoretical achievements of representatives of various branches of domestic and foreign science. Clarifying the relationship between energy independence of the state and energy security, energy sovereignty, energy sustainability demonstrates that these are not the same and mutually subordinate, but complementary phenomena. The normative and legal basis for ensuring Ukraine's energy independence appears to be quite contradictory and fragmented, which includes a significant number of by-laws and requires adaptation to EU legislation, establishing effective guarantees for ensuring the energy independence of the Ukrainian state, energy security and energy sovereignty. The approach to distinguishing, in the context of the constitutional right to a sufficient standard of living (standard), the right to access to energy services, the right to energy security as a human right, the corresponding obligations, in particular, the efficient consumption of energy resources, etc., seems justified. **Practical significance.** The events of recent years, in particular, the energy crises and armed aggression against Ukraine, which led to the destruction of energy infrastructure facilities, violations and restrictions of numerous human rights and freedoms, actualize the attention of scientists and legislators, other legal subjects of the legislative initiative on the separation and proper regulation, ensuring effective mechanisms for the realization of the right to access to energy services, the right to energy security, along with the existing constitutional rights and freedoms of a person (in particular, the right to a sufficient standard of living for oneself and one's family, which includes sufficient food, clothing, housing, etc.). It is legitimate to further study the role and functions of the state in ensuring the mentioned and other related human rights, as well as the implementation of strategic tasks to effectively ensure the energy independence of the Ukrainian state, attracting international support for the reconstruction of the energy infrastructure and holding the aggressor states accountable for the committed crimes We believe that a set of such measures will contribute to ensuring nuclear safety in the world, energy security of Ukraine and Europe.

Keywords: energy security; energy independence of the state; energy sovereignty; human rights; constitutional and legal guarantees; methodology.